

Nr 312.

Av herr **Hage**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om allmän pensionsförsäkring m. m.

Alltsedan Kungl. Maj:ts proposition angående allmän pensionsförsäkring framlades, har kravet på arbetsgivarebidrags ingående i försäkringen ofta framkommit i den diskussion, som blivit en följd av förslaget framförande. Emellertid har det därvid ofta betonats, att systemet med arbetsgivarebidrag ej kan inarbetas i det nu föreliggande förslaget, och ha uttalanden av denna innebörd gjorts även från håll, där man i övrigt principiellt gillar tanken på sådana bidrag.

Att det ligger något reellt i dessa uttalanden, så till vida, som det möter vissa svårigheter att kombinera arbetsgivarebidragsprincipen med den föreliggande pensioneringsplanen, torde vara ovedersägligt, och detta framkommer allt tydligare, ju mera man söker intränga i detta invecklade problem.

Men samtidigt framställer sig å andra sidan det spörsmålet, om ej kravet på arbetsgivarebidrag — speciellt för täckande av de ökade invaliditetskostnader, som alla eller åtminstone vissa grenar av arbetsgivareföretag förorsaka det allmänna — dock är ett så rättvist och trängande krav — oavsett om en progressiv beskattning med väsentligt ökad progression kommer till stånd — att kravet under alla förhållanden *måste* tillgodoses, även om det system, som måste tillgripas för målets uppnående, ej i varje detalj är fullt oangripbart.

För min del skulle jag här vilja framkasta konturerna av ett dylikt system, mot vilket alldeles givet kan göras vissa invändningar, men som i alla fall, enligt min uppfattning, bör kunna vara användbart, eventuellt med vidtagande av vissa modifikationer.

Vid framkonstruerandet av detta system har jag utgått från, att ingen minskning av arbetarnes avgifter kommer att vidtagas, men att därutöver arbetsgivarne, med en del inskränkningar — skulle förplik-

tigas tillskjuta vissa belopp, vilka skulle öka invalidpensionernas storlek och alltså utgöra ett vederlag för de ökade invaliditetskostnader, som arbetsgivareföretag generellt förorsaka och komma att förorsaka det allmänna. Jag förutsätter nämligen, att, om inget arbetsgivarebidrag tillkommer, den invalide arbetaren, även om han erhåller nuvarande avgiftspension samt statsbidrag och statsbidragsförhöjning, likväl i många fall måste anlita det allmänna för sitt underhåll, vare sig det allmännas ytterligare tillskott kommer att utgå i form av fattigvård eller kommunalt pensionstillägg. Tillkommer däremot för den invalide arbetaren ytterligare ett tillägg, grundande sig på arbetsgivarebidrag, kommer det allmännas bidrag utöver statsbidraget och statsbidragsförhöjningen att helt och hållet eller till någon del uttagas av företagarne och avlyftas från det allmänna — speciellt från kommunerna.

Som grund för dessa arbetsgivarebidrags storlek borde enligt min uppfattning lämpligast läggas *den utbetalda avlöningssumman per arbetsgivareföretag per år* — andra beräkningsgrunder: antalet anställda arbetare, arbetstimmar genomsnittligt antal använda arbetare, nettovinst på arbetsgivareföretaget m. m. visa sig nämligen vid närmare granskning vara synnerligen svåra att använda som grundläggande för beräkning av avgifter.

Ett arbetsgivareföretags — stort eller litet — utbetalda avlöningskostnad per år torde däremot vara ganska lätt att definitivt uttrycka i siffror, även i de fall, då viss del av summan utanordnats i naturaförmåner, som ju lätt kunna evalveras i penningvärden. Med avseende på ett stort antal arbetsföretag föres bokföringen på sådant sätt, att kostnaden för avlöningar skiljes från kostnaden för materialier och omkostnader m. m., och även för företag, som ej föra bokföring på sådant sätt, är det utan tvivel möjligt att uppgiva utlagd avlöningskostnad per år.

Förslagets huvudgrunder skulle kunna formuleras på följande sätt:

1) Varje arbetsgivare — detta ord taget i dess vidsträckta bemärkelse — som under föregående år utbetalt i avlöning till fast eller tillfälligt anställd eller använd person eller personer (även arbetare som för ett visst tillfälligt arbete en kort tid användes bör medtagas) en samlad avlöningssumma i penningar eller helt eller delvis in natura av exempelvis minst 900 kronor, har skyldighet att samtidigt med deklarationen uppgiva den under föregående året utbetalda summans belopp. (Begreppen »anställd» och »använd» torde bära definieras genom närmare bestämmelser, vilket nog kommer att möta vissa svårigheter, som

dock ej torde vara oöverstigliga). Uppgifterna ifråga skola avgivas på heder och samvete. Staten har rätt att kontrollera uppgifternas riktighet.

2) Arbetsgivare erlägger å denna utbetalda årsavlöningssumma en avgift av $\frac{1}{2}$ öre per krona, om summan uppgår till 900 kronor men ej till 1,800 kronor, $\frac{3}{4}$ öre, om summan uppgår till 1,800 kronor men ej till 15,000 kronor, samt 1 öre, om summan uppgår till 15,000 kronor eller däröver. (En verkställd statistisk undersökning torde möjligen kunna motivera andra avgiftsgränser och andra avgifter).

På detta sätt befrias från arbetsgivareavgift exempelvis småbonden, som använder en tjänare; en mycket obetydlig avgift kommer att erläggas av den något bättre situerade jordbrukaren samt hantverkaren och den mindre arbetsgivaren under det att den större arbetsgivaren, representerande den egentliga, i viss uträkning invalidskapande industrien, får erlägga en avgift, som måste anses mycket blygsam — beräknad per arbetare utgör den 12 kronor per år för en arbetare med 1,200 kronors lön; en arbetsgivare med 100 arbetare med en genomsnittsavlöning å 1,000 kronor per arbetare, betalar pr år 1,000 kronor — men som likväl framskapar en fond, som kan med vissa avsevärda belopp förhöja den pension, som vid invaliditet utgår.

3) Denna avgift upptages på kronobetsedeln för arbetsgivaren och kan utmätas på samma sätt som kronoskatt.

4) Arbetsgivare, som kan visa, att han för sina arbetares pensionering per år avsatt minst lika stort belopp, som det han annars skulle ha erlagt till staten, borde befrias från avgift enligt bestämmelser, som närmare borde fastställas av Kungl. Maj:t.

5) Arbetsgivareavgifterna tillföras en särskild fond och avkastningen av denna fond användes till att öka *invaliders avgiftspensioner* på så sätt, att en viss procent per avgiftspensionskrona, enligt försäkrings-tekniska metoder beräknad motsvara fondens avkastning, tillägges hvarje invalids avgiftspension. Nämda invaliditetspensionstillskott kommer exempelvis att utgå efter proportion 45, 120 och 195 kronor för resp. 3, 8 och 13-kronorsavgiftsbetalare, som erlagt nämnda avgifter i 50 år och som är invalid.

På detta sätt erhålla visserligen de bättre avlönade industriarbetarne i allmänhet en avsevärd högre avgiftspension vid invaliditet, vilket dock kan motiveras därmed, att deras arbetsgivare i allmänhet erlagt en högre avgift samt därmed, att de i allmänhet äro bosatta i samhällen med dyrare levnadskostnader.

Emellertid erhålla även landsbygdens 3-kronorsavgiftsbetalande arbetstagare, då de bliva invalider, samt de arbetare, vilka sakna arbetsgivare, ävensom hantverkare utan arbetare m. m. del av denna fondavkastning, men torde denna omständighet ej behöva utgöra hinder för principens användande, om man nämligen, i likhet med undertecknad, anser, att ett *kombinerande av avgifts- och skatteprinciper* i detta fall kan försvaras och om man kommit till den uppfattningen, att i en allmän folkpensionering det är omöjligt att fullt ut hålla på den principen, att erlagda avgifter alltid skola i form av pension tillfalla den samhälls- eller näringskategori, varifrån avgifterna härleda sig.

Med vårt nuvarande samhälles invecklade struktur möter det ju synnerligen stora svårigheter att vid avvägande av en viss grupps avgiftsplikt till allmänna ändamål följa en politik, som alltid lägger avgiftsplikten hos den samhällskategori eller gren av verksamhet, som framskapat behovet av avgifter, utan torde i viss utsträckning kategoribetalningsprinciperna böra få vika för den solidaritetsprincip, som gör gällande, att avgifter uttagas, där möjlighet finnes att uttaga sådana, och detta, icke blott då det gäller rena skatter utan även, då det gäller avgifter av ovan nämnt slag.

Med den korta tid, som stått mig till buds, har det endast varit möjligt att i grova drag uppdraga konturerna av det system för arbetsgivarebidrags utgående, som jag här framkastat.

En utveckling och vidare utbyggnad av systemet synes mig emellertid böra ske samt en ekonomisk utredning av förslaget innebär uppgörelse, och torde det icke vara alldeles omöjligt för det särskilda utskottet med de arbetskrafter, som ställts och kunna ställas till utskottets förfogande, att i det föreliggande förslaget inarbeta bestämmelser om arbetsgivarebidrag i huvudsaklig överensstämmelse med ovan gjorda utkast. Därför skall jag tillåta mig att i klämman till denna motion göra ett dylikt yrkande.

Emellertid skulle jag vilja i detta sammanhang även peka på *en del andra punkter* i den kungl. propositionen, vilka jag anser vara i behov av viss omarbetning.

I § 10 av lagförslaget föreslås, att $\frac{1}{8}$ av kostnaden för pensions-tillägget betalas av landsting och $\frac{1}{8}$ av kommunerna. För min del skulle jag helst ha sett, att hela beloppet uttagits på statsbeskattningens väg, men då denna uppfattning ej synes ha utsikt vinna något understöd, skulle jag i stället vilja framkasta den tanken till prövande, om ej kommunerna borde fullständigt befrias från deltagande i pensionstilläggets kostnader, i synnerhet som kommunerna i alla fall komma

att få vidkännas betydliga utgifter i form av erläggande av vissa pensionsavgifter, som ej erlägges av respektive avgiftsskyldiga. Dessutom komma ju, i synnerhet under övergångsperioden, intill dess pensionslagen kommer att fullt effektivt verka, kommunerna att få vidkännas avsevärda kostnader, dels i form av kommunala tilläggsbelopp, dels i form av fattigvård. Lägges $\frac{3}{4}$ av ovannämnda tilläggsbelopp på staten och $\frac{1}{4}$ på landsting eller städer, som icke deltaga i landsting, och i övrigt efter samma grunder, som i förslaget förutsatts, vinnes dels en viss utjämning av skattebördorna inom landstingsområdet, dels en betydlig förenkling i de räkenskaper och avräkningar, som bli en följd av ålderdomspensioneringens tillkomst — en än större förenkling skulle givetvis uppstå, om nämnda bidrag fördelades efter den debiterade bevillningen av fast egendom samt av inkomst, som ursprungligen av Kungl. Maj:t föreslogs, men synes denna väg numera ej framkomlig.

Anordningen med att befria kommunerna från den åttondel av bidraget, som de enligt förslaget skola erlægga, kan möjligen tänkas böra motivera, att de kommunala pensionsnämnderna försvinna, och landstingspensionsnämnder i stället framskapas med ombud i kommunerna. Emellertid finner jag ej en sådan åtgärd nödvändig, då i alla fall landstinget kan representeras i de kommunala pensionsnämnderna av ombud, vilka vid ett eventuellt bifall till ovanstående böra tillerkännas beslutanderätt vid besluts fattande inom kommunal pensionsnämnd.

I § 20 i lagförslaget finnas bestämmelser därom, att ledamöter i pensionsnämnd jämte suppleanter väljas av kommunalstämmorna eller allmän rådstuga eller ock av stadsfullmäktige eller kommunalfullmäktige, där sådana institutioner finnas. Vid val å kommunalstämma eller allmän rådstuga iakttages, att varje röstande har en röst. Denna senare bestämmelse synes mig synnerligen tidsenlig och förnuftig, men bör denna bestämmelse, enligt min uppfattning, utvidgas så, att även i de kommuner, där stadsfullmäktige och kommunalfullmäktige finnas, den lika och direkta rösträtten med urväljare kommer till användning vid dessa val. I annat fall kommer ju i kommuner med stadsfullmäktige och kommunalfullmäktige nämnden att väljas av personer, valda genom 40-gradig skala, under det att i kommuner utan kommunalfullmäktige- och stadsfullmäktigeinstitution per capita-röstning kommer att fälla utslaget vid nämnda val. En sådan anordning kan exempelvis knappast medverka till, att kommunalfullmäktigeinstitutionen kommer till större användning inom våra

kommuner, även om kommunalfullmäktige så småningom komma att väljas genom proportionellt valsätt. För att bortarbete detta missförhållande i lagen föreslås, att även i städer med stadsfullmäktige och i kommuner med kommunalfullmäktige val av medlemmar i pensionsnämnd och suppleanter sker vid allmän rådstuga respektive kommunalstämma och att lika och direkt rösträtt alltid kommer till användning härvidlag.

Slutligen skulle jag vilja i anledning av lydelsen av § 23, sista stycket, framhålla, att det är synnerligen viktigt, att frågan om ersättning till ordförande och ledamöter för inställelse vid pensionsnämndens sammanträden avgöres på sådant sätt, att lämpliga personer alltid kunna finnas villiga åtaga sig uppdrag av detta slag. För att ernå detta fordras, att bestämmelser finnas därom, att ersättning alltid erhålles för de direkta förluster, som uppstå genom förlorad arbetsförtjänst, då medlem fullgör sitt uppdrag, och gäller detta isynnerhet, då det blir frågan om representanter i knappa ekonomiska omständigheter. Nu har visserligen i § 23 föreslagits, att ordförande och ledamöter skola för sin inställelse vid pensionsnämnds sammanträden av kommunen åtnjuta ersättning till belopp, som av kommun bestämmes, men finner jag dessa bestämmelser ej tillfyllest för att uppfylla de krav, som jag ovan ställt, ty givetvis kan kommunalstämma, vid vilken den 40-gradiga rösträtten faller utslaget, ställa dessa ersättningar så lågt, att personer, som väljas, tillskyndas ekonomiska förluster genom deltagande i nämndens sammanträden, vadan det i vissa fall kommer att bli svårt att kunna finna lämplig person, som är villig åtaga sig dylikt uppdrag. Åtminstone blir det i många fall ej möjligt välja den mest lämplige till uppdraget i fråga. Ersättning, motsvarande förlorad arbetsförtjänst, (denna kan ju även för ej-löntagare beräknas till visst belopp), dock med högst 4 kronor per dag, anser jag därför böra utgå till ordförande och ledamot i ovannämnda nämnd för deltagande i sammanträde, och kan ifrågasättas, om ej samma bestämmelser böra bli gällande även, då det gäller ombud, som omnämnes i § 27 av lagförslaget.

Med hänvisning till ovanstående yrkas alltså,

att Riksdagen måtte besluta följande ändringar i Kungl. Maj:ts nådiga proposition nr 126 rörande pensionsförsäkring:

10:o) Bestämmelser om avgiftsbidrag från arbetsgivare samt om därav föranledd höjning av invalid-

pension upptages i lagen i överensstämmelse med ovan angivna grunder.

20:o) Kostnaden för pensionstilläggen bestrides till $\frac{3}{4}$ av staten samt $\frac{1}{4}$ av landsting och de städer, som ej deltaga i landsting (se § 10).

30:o) Ledamöter i pensionsnämnd jämte suppleanter väljas även inom stad, där stadsfullmäktige finnas, och inom kommun, där kommunalfullmäktige finnas, vid allmän rådstuga respektive kommunalstämma, och äger därvid varje röstande en röst (se § 20).

40:o) Ordförande och ledamöter i pensionsnämnd ävensom landstingsombud skola för sin inställelse vid sammanträdena av kommunerna respektive landstinget åtnjuta ersättning till belopp, motsvarande den genom uppdragets fullgörande förlorade verkliga eller beräknade arbetsförtjänsten, dock med högst 4 kronor om dagen (se § 23).

Om de av mig framlagda ändringsförslagen vinna beaktande, anhålles, att utskottet utarbetar lagtexten samt vidtager de ändringar och jämkningar, som kunna anses böra bli en följd härav och som i övrigt anses kunna främja motionens syfte.

Stockholm den 14 april 1913.

Ernst Hage.
